

TÜRKİYE'NİN RUHU VE CUMHURİYETİN KURULUŞUNUN 100. YILI ÜZERİNE

Ertan Eğribel

Türkiye Cumhuriyet'i'nin 10.yıl kutlamaları ile 100.yıl kutlamalarında öne çıkan unsurları ve söylemleri değerlendir misiniz? Devamlılık ve kopuş olarak tespit edebileceğimiz özellikler var mıdır?

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılı geçmişi anmanın ötesinde geleceğimizle ilgili bir olaydır. Günümüz sorunları, sınırlarımız ve imkânlarımız üzerinde bir tavır belirtmektedir. Türkiye Cumhuriyeti dünya ve tarih içindeki yerimizi ve sorunları anlamak, açıklamak, tartışmak için gerekli çerçeveyi bize sağlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. yıl kutlamaları ile 100. yıl kutlamaları arasında hem böyle bir farklılık hem de süreklilik vardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun sonu ve Cumhuriyet'in kuruluşu, Türk toplum tarihi serüveni yanında dünya tarihi serüveni ile birlikte değerlendirilmelidir. Son 100 yılda dünya çapında büyük altüst oluşlara, siyaset ve dünya görüşü düzeyinde değişmelere karşın Türkiye toplumlar arası ilişkilerde önemi ve etkisini sürdürmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. kuruluşu esas bu yönüyle ilgi çekicidir. Geride bıraktığımız 100 yıl Türk toplumunun kendi kimliğini mevcut dünya egemenliği ve sorunları içinde yeniden tanımladığı bir dönemle kesişmektedir. Bu durum Cumhuriyet'in kuruluşu ile toplumun kaderini, arayış, sınırlılık ve başarılarının birbirlerine bağlanmasına neden olmuştur.

Osmanlı sonrası yeni Türkiye devletinin Türk toplumuyla özdeşleşmesi çabası devlete ve topluma önem kazandırması yanında belli görevler yüklemektedir. Bu görevler önemli olması yanında güç görevlerdir. Osmanlı sonrası yeni Türkiye'nin ilk görevi devlet ve toplum düzeyinde yeni koşullarda kendi varlığını siyasi/devlet düzeyde koruması ve temellendirmesidir. Bu tanımlamaya bağlı olarak sorunların saptanması ve sorunlarıyla ilgili çözüm

önerileri de bir başka üstlenilmesi gereken görev olmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nı yürüten kadrolara, devlete ve topluma, özelde gençliğe, kadınlara ayrıcalıklı bir görev yüklemektedir. Cumhuriyet'in 10. yılı kutlamaları bir yerde devlet ve toplum olarak varlığımızı korumanın coşkusu ve güveninin öne çıkarılması ile ilişkilidir. Balkan Türklüğünün tasfiye edilmesi travmasını aşmak için Anadolu Türklüğün varlığını Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla yüceltmek önemli olmuştur.

Yeni Türkiye devleti toplum kimliğimizden kaynaklanan bir tartışma ve iç savaş sonrası ortaya çıkmamıştır. Osmanlı için dünya savaşında bir başarısızlık söz konusu olsa da Anadolu Türk toplumu kendi varlığı ile ilgili Batı ile girdiği çatışmadan başarı ile çıkmıştır. Kurtuluş Savaşı Batı'ya karşı toplumun tüm varlığıyla katıldığı ve bütün ülke sathına yayılan açık alan çatışmasıdır. Diğer bir cephesi ve ittifakı Orta Asya Türklüğüdür. Rusya'da sosyalist devrimin ortaya çıkardığı fırsatlardan ve Batı denetimi dışında koşullardan yararlanarak elde edilen çözüm toplumca desteklenmiştir. Yeni koşullar ve siyasi seçimimiz daha başlangıçta yeni Türkiye devletini tarih konusuna itmekte ve toplum kimliğimizin yeniden tanımlanmasını gerektirmektedir. Mustafa Suphi, Enver Paşa ve Sultan Galiyev ve Rusya tarafından tasfiyesi sonrası farklı siyaset/çözüm önerisi ve bunu destekleyecek örgütlü bir muhalefetin ağırlığı da söz konusu değildir. Yeni koşullarda önder yönetici- kadronun yaptığı Batıcılışma seçimi yeni devlet ve resmî tarih görüşüyle dondurulacaktır. 10. yıl kutlamaları yönetimin "kuşatılmış kale/bağımsızlık" koşullarında yerini sağlamlaştırma ve temellendirme çabasıyla ilişkilidir. Yeni devletin halkçılığı, milliyetçiliği, devletçiliği, devrimciliği toplumu yeni gelişmelere katma isteğinin bir ifadesidir. Batıcılışma seçimini rağmen Batı kimliği ile ortaklık yoktur, toplum kimliğimizin farklılığı ve bağımsızlık vurgulanmıştır. Sonrası yeni tartışmalar yeni siyasi sorun ve imkanların ortaya çıkması ile resmî tarih görüşünün dünyadaki yeni gelişmelere ve Batı ile ilişkilerimizdeki rolümüze göre yeniden yorumlanmasıdır.

Cumhuriyet'in 10. yılı yeni devletin ve Anadolu Türklüğünün bağımsızlığını korumanın coşkusuyla kutlanmıştır. Cumhuriyet'in getirdiği duygu, düşünce ve coşku toplum yaşamının ve özelliklerinin ortak görüntüsü olmuş ve yüceltilmiştir. Osmanlı siyaseti yeni siyasi seçimimiz doğrultusunda tartışma konusu olmaktadır. Gerçekte Cumhuriyet'in kuruluşu ve 100 yıllık serüvenine ve sorunlarına bağlı olarak toplum tarihimizi bir kopuş ve karışıklık içinde değerlendirdiğimizde dünya içindeki yerimiz ve Anadolu'da varlık nedenimiz de tartışmalı hâle gelmektedir. Osmanlı'dan vazgeçilince ortaya çıkan boşluk Anadolu tarih içindeki yeri ve Orta Asya Türklüğü ile doldurulacaktır. Türkiye, Cumhuriyet'in kuruluşunun 10. yılında kuşatılmış kale/bağımsızlık veya yalnızlık koşullarında varlığımızı koruma ve yüceltme çabasıdadır. II. Dünya Savaşı sonrasında Batı dünya düzeninin Rusya

ve ABD'nin öncülük yaptığı iki cephe arasında devletler topluluğu arasında ayrışmaya dönüşmesi ve Türkiye'nin seçimini ABD'nin temsil ettiği cephede yapmasıyla Cumhuriyet'in kuruluşu kutlamaları bu koşullara göre yeniden biçimlenmiştir. 1990 sonrası ise Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi ile NATO'ya bağlılığımız rağmen dünya içindeki yerimiz ve rolümüzü tanımlamada ortaya çıkan belirsizlikte Cumhuriyet'in coşkusu yerine gelecek ile ilgili kaygı ve tartışmalar Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yıl kutlamalarına damgasını vurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu övgü veya yergi ile karşıtlık içinde ayırtırmak yerine, kendi özelliklerimizi geliştirme çabasıyla tarihî serüvenimizin içinde bir çerçeveye yerleştirdiğimizde sorunlarımızı anlamak, aşmak mümkün olacaktır.

Batı'da görülen ulus devlet/milliyetçilik örgütlenmesi ile Osmanlı tarihi-coğrafyasında görülen bağımsızlık hareketi ve ulus devlet/ milliyetçilik örgütlenmesi arasındaki ilişki ve farklılığı tanıtır mısınız? Türkiye Cumhuriyeti'ni yeni kurulan Batı-dışı ulus devletlerden ayıran en önemli özellik nedir?

Türkiye Cumhuriyeti'ni Batı ve Batı dışı toplumlarda görülen ulus-devlet örgütlenmesi ve milliyetçilik hareketlerinden ayıran en önemli özellik toplum kimliğimizle ilişkilidir. Konuya ele almadan önce iki özelliğin altını çizmekte yarar vardır. 1- Batı'da ve Batı dışı toplumlarda ulus devlet/milliyetçilik örgütlenmesi modern öncesi geleneksel toplum örgütlenmesi ve dünya görüşünün tasfiyesi ile birliktedir. Fransız Devrimi bu açıdan geçmişten bir kopuş olarak tanıtılmıştır. Tarihte ulus devlet Batı'nın XIX. yüzyılda yeryüzünde elde etmiş olduğu yeni düzenin ürünüdür. Aynı zamanda Batı kimliğinin de bir ifadesidir. Batı kendi dünya egemenliğini evrenselleştirirken aynı zamanda toplumu da yeniden örgütlemiştir. Ulus devletin/milliyetçiliğin öncelikle bu olayla ilişkisi vardır. 2- Batı'nın durumu XIX. yüzyıldan bu yana büyük değişiklikler göstermiştir. Batı dünya egemenliğini eline geçirirken aynı zamanda kendi içinde de hem sınıfsal hem de toplum düzeyinde bölünmüştür. Batı içinde Doğu ile ilişkilerde farklı yer ve rol üstlenmiş ülkeler ve kesitler kendi çıkarlarını ifade etmek için toplum düzeyinde ayrışırken Doğu toplumlarıyla olan ilişkisi de farklı özellikler göstermiştir. Fransız, Alman, Rus milliyetçilikleri İngiliz dünya egemenliğine karşı kendi toplum çıkarlarını ifade etmenin bir yolu olarak gündeme gelmiştir. Ancak Batı dünya egemenliği ve üstünlüğü konusunda bir tartışma yoktur. Tartışma Batı içinde öncülük ve sözcülüğün kimin üstleneceği konusundadır.

Toplumlar arası ilişkilerde Batı içi çelişkiler ve Doğu içindeki ayrımlar yeryüzündeki dengeyi ve toplumlar arası ilişkileri sürekli tartışma konusu yapmaktadır. Bu tartışma XX. yüzyılda iki büyük dünya savaşına yol açmış-

tır. Batı ve Batı dışı toplumların sorunların ve çözümü bütün ulus devlet/milliyetçilik yüceltmelerine rağmen önem ve anlamlarını kendi içlerinde bulamamakta Batı dünya egemenlik ilişkileri içinde Batı toplumlarının farklı çıkarlarını ifade etmektedir. Batı ve Batı dışı ulus devlet/milliyetçilik örgütlenmesi içinde değişik görüntülerle karşılaşmamız yanında koşulların değişmesiyle anlam değişikliği de ortaya çıkmaktadır. XX. yüzyılda Batı dışı toplumların Batı ile karşılıklı ilişkilerinde görülen en önemli olay toplumların bağımsızlaşması ve milliyetçilik olayıdır. Gerçekte bu olay geleneksel Doğu-Batı farklılık ve çatışması içinde yer alan toplumlar ile tarihe sonradan katılmış toplumlar için ayrı bir görüntüdür. Batı-dışı toplumlar için Batı egemenlik ilişkileri içinde yer almak Batıcılığa ile resmî siyasettir. Bağımsızlık ve milliyetçilik kurulu ilişkilerde değişiklik ya da bu ilişkiler içinde başka bir yer ve rol üstlenme çabasının bir ürünüdür. Verili düzen içinde çelişki ve çatışmanın ötesine gitmediği için bağımsızlık/milliyetçilik kurulu ilişkiler dışına çıkan bir kimlik belirtisi değildir. Bunun içinde de toplumların konumlarına ve Batı ile ilişkilerine bağlı olarak tarihi farklılıklardan söz etmek mümkündür.

1- Toplumların çıkarlarının bağlı oldukları uygarlık içinde bağımsızlaşması ve bu değişimin devrim niteliğinde tanımlanması yeni bir olay değildir. Bu açıdan ilk örnek ABD'nin ve sonrasında Orta ve Güney Amerika'da görülen Batı kolonilerinin Avrupa ile ilişkisini koparmasıdır. Amerikan kıtasındaki kolonilerin bağımsızlaşması Avrupa denetimi ve yönetimi dışına çıkmayı belirtmektedir. Ancak bağımsızlık Batı egemenliğine ve Batı tarihine bir karşı çıkışı belirtmemektedir. Batı içindeki yerlerini ve rollerini daha değişik ilişkiler içinde değerlendirmek için bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Batı tarihi ve kimliği ile ilişkilerini sürdürmüşlerdir. Baykan Sezer'in deyişiyle Amerikan yönetimleri Avrupa ile ilişkilere sığmadıkları için ayrı bir dünyanın ve ilişkilerin sözcülüğünü yapmak için ayrıışmışlardır.¹ ABD örneği Avrupa yönetim merkezinden bağımsızlaşmayı belirtmektedir. Latin Amerika örnekleri ise ABD'nin kıtada geliştirmek istediği yeni ilişkiler içinde yer alma çabası içindedir. Sonuçta Amerikan kolonilerin bağımsızlık isteği ve yeni devlet örgütlenmesi yeni bir siyasetin kavgası olsa da bağımsızlık mevcut Batı egemenliğini ve uygarlık çerçevesini aşan bir kimlik belirtisi değildir. Batı dünya egemenliği çerçevesinde mevcut ilişkilerden kendi toplum çıkarları açısından yararlanma amacının dışına çıkmamıştır. Amerika kıtasında kolonileri Batı dünya egemenliği ve kimliği içinde yeni bir girişimi belirtmektedir. Avrupa'da görülen bağımsızlık ve milliyetçilik hareketleri ise geleneksel Doğu-Batı ilişkileri içinde bir değişimi belirtmektedir.

¹ Baykan Sezer, Sosyolojinin Ana Başlıkları. Doğu Kitapevi, İstanbul. 2019.

2- XIX. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkan bağımsızlık ve ulus devlet/milliyetçik olayı yeni bir denge yanında, Batı içi çelişkilere göre Avrupa haritasının yeniden düzenlenmesini belirtmektedir. Öncelikle Avusturya-Macaristan imparatorluğu, Rus Çarlığı ve Osmanlı imparatorluklarının durumu tartışılmaktadır. Doğu-Batı ilişkilerinde geleneksel dengenin ürünü olarak görülen bu üç imparatorluk modern toplum örgütlenmesi veya yeni ulus devletlerin/milliyetçiliklerin ortaya çıkışına engel çağdışı/gerici ve otoriter yönetimler (“milletler hapishanesi”) olarak görülmektedir. Bu açıdan özellikle Osmanlı İmparatorluğu’nun Avrupa’daki varlığı tartışma konusudur. Batı için Doğu sorunu Osmanlı/Türk sorunudur. Balkanlarda Osmanlı’ya karşı milliyetçilik/ulus devlet kışkırtmaları sonucu yeni bağımsız devletler ortaya çıkmıştır. Osmanlı Avrupası/Balkanlardan sonra Osmanlı doğusundaki Müslüman halklar da imparatorluktan koparılacaktır. Ancak Arapların imparatorluktan kopuşu bağımsız bir ulus devlet kurulması değildir. Mandacılıktan ulus devlete, günümüzde de etnik-dinî milliyetçiliklere kadar yeni parçalanma yönünde bir değişim yaşanacaktır. Birinci ve ikinci Dünya Savaşı’ndan günümüze kadar süren değişikliklerde kurulan yeni devletlerin her biri Batı’nın “böl-yönet” olarak adlandırılan yönetiminin dışına çıkmamıştır. Batı siyasetinde Balkanlaşma olarak görülen durum eski Osmanlı tarihi coğrafyasında günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir.

Günümüzde Osmanlı’dan kopan ve bağımsızlıklarını elde eden ülkeler kurulu ilişkiler üzerinde etkili olma imkânı bulamamışlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı dışı ülkelerde ortaya çıkan sömürgelerin bağımsızlaşması olayında da yeni kurulan ülkeler ABD veya Sovyetler Birliği ile kurduğu ilişkiler içinde yine Batı dünya egemenliği içinde kalmışlardır. Seçim Batı’nın temsil ettiği iki dünya/kamp arasındadır. Yeni gelişmeler sonrası Batı ulus devlet/milliyetçilik olayı ile sömürgelerin bağımsızlaşması sonrası ortaya çıkan milliyetçilik olayı arasında bir yakınlaştırma yapılmasına neden olmuştur. Ancak bu değişim verili ilişkiler içinde kalmış güçlü bir kimlik belirtisi-ne yol açmamıştır. Ayrıca bu yeni gelişmelerden en çok sömürgesi olmayan ABD yönetimi yararlanmıştır. Batı dışı ülkelerde milliyetçilik/bağımsızlık Batı’nın getirdiği düzene yeni bir biçimde uyuşmanın ötesine geçmemiştir. Yol göstericiliğini yine Batı yapmaktadır. II. Dünya Savaşı’nda bağımsızlığına kavuşan Batı dışı ülkeler Kurtuluş Savaşı’na ve yeni kurulan Türkiye devletine ilgi duymuş olsalar bile Osmanlı ile doğru bir ilişki kuramadığı için Türkiye bu girişimlere öncülük ve sözcülük edememiştir. Türkiye, Batı’nın yönettiği ilişkiler içinde bu ülkelere Batı ile yeni ilişkilere katılmanın örneği olmaktan öteye gitmemiştir. Yeni kurulan Türkiye devletinin bağımsızlığını ve kurtuluş savaşını “yalnız devrim” olarak tanımlamamızın bir nedeni budur. II. Dünya Savaşı sonrası bağımsızlığına kavuşan yeni ülkeler yeni yol arayışlarında tarihi özelliklerini gündeme getirmişlerdir. Ancak Osmanlı ile

ilişki kurmak yerine Batı öncülüğünde modern Batı milliyetçiliği/ulus devlet anlayışına dayalı olarak uyumlu ilişkiler kurmaya girişince Osmanlı ile ilişkili tarihlerine ve kimliklerine sahip çıkmak yerine milliyetçilik ile geçmiş birikimlerinden ve tarihlerinden bağımsızlaşmaları öne çıkmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın en önemli değişiklik ve sonuçları geleneksel ilişkilerin temsilcisi olarak görülen Çarlık Rusya'sı ve Osmanlı İmparatorluğu'nda görülmüştür. Çarlık Rusya'sı ve Osmanlı'nın tasfiyesi sonrasında her iki ülkede de geçmiş ile uyuşmaz ve geçmişin devamı olmayan yeni bir örgütlenme ortaya çıkmıştır. Her iki devlet de varlığını Batı'nın Asya siyasetiyle ilişkili olarak değerlendirmiştir ve birbirine karşıt farklı siyasetlerle konumlarını temellendirmektedir. Farklı siyasetleri savunsalar da Batı dışı toplumları mevcut Batı düzenine katmamanın dışına çıkmamışlardır. Kurtuluş Savaşı, Doğu toplumları içinde Batı'ya karşı ilk bağımsızlık hareketi ve devrim olarak görülmüştür ancak Sovyetlere karşıt Batı ile uyumlu toplum örneği olmaktan ileri gitmemiştir. Sovyetler Birliği ise Batı egemenline muhalefet eden ve Batı dışı toplumları verili dünya düzenine katmanın diğer bir yolu olmuştur. Rusya'da devrim sonrası artık Batı içinde siyasetler (milliyetçilikler) arasında çekişme yerine iki ayrı dünya arasında rekabet ve seçim söz konusudur. Türkiye'nin siyasi seçimi Sovyetler Birliği dışındaki dünya ile ilişkilidir. Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi sonrasında ulus devlet ve milliyetçiliğin küreselleşmeyle aşıldığı söylenmesine karşı tam tersine mikro-milliyetçilikler, otoriterlik, etnik, dini yerelleşme yeni dünya düzenin/dengesizliğin ifadesi olmuştur.

I. Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Batıcılışma siyasetinin temeli olan Batı içi siyasi çekişmelere dayalı ittifaklar siyasetini sürdürmek mümkün olmamıştır. Artık Batı içinde farklı iki sistem ve iki karşıt dünya arasında çekişme vardır. Osmanlı sonrası Türkiye, Sosyalist Rusya karşıtlığı ile Doğu toplumlarına Batı toplum modeli örneğinin temsilciliğini seçmiştir. Doğu ile ilişkiler Türkiye dışında Batı tarafından kurulduğu ve denetlendiği için örnek gösterilmemize karşın siyasi ağırlığımız yoktur. Ancak son kalemiz olan Anadolu'da bağımsız varlığımızı korumamız/tutunmamız sadece Türk toplumu açısından değil Doğu toplumları açısından da önemlidir. Türkiye'nin varlığı Doğu'nun toprak bütünlüğü açısından Batı'ya karşı direnci ve engeli belirtmektedir. Bu nedenle Türkiye kendi kimliğini milliyetçilik/ulus devletle değil Türkçülük/Türklük ile ifade etmiştir. Yeni dönemde Türkiye Batı siyaseti ve çözümü içinde sınırlanmıştır. Ancak Türkçülük veya Türk kimliğini savunmanın getirdiği dinamizm, Batı ile farklılık ve uyuşmazlık vardır. Yeni devlet kendi varlık ve kimliğini Osmanlı dışında Türk toplum tarihi ve Türklük ile temellendirmeye çalışmıştır. Batıcılışma/modernleşme seçimine rağmen sorunlarının çözümünde Türk toplum tarihi ile ilişki kurmaktadır. Batı'nın askerî-siyasi, iktisadi üstünlüğü kabul etse bile Türkçülük ile Batı'dan farklılığını (uygarlık-kültür ayrımı) vurgulamaktadır. Batılı toplumların üstünlü-

ğünü kabul etmesi söz konusu değildir. Türkçülük/Türklüğü yücelterek bu üstünlüğü tartışmaktadır. Günümüzde de bu açıdan bir değişiklik yoktur. Toplumların eşitliği Batı'nın kabul edeceği bir şey değildir. Ulus devlet milliyetçiliğinin Batı-dışı toplumlara karşı ırkçılığa, İslamofobiye veya Doğu düşmanlığına dönüşmesi rastlantı değildir. Bunun tersi de doğrudur. Batı dışı toplum milliyetçiliğinin de Batı'ya ve Batı toplumlarına karşı tutumu benzerdir. Mevcut dünya egemenlik ilişkileri aşan yeni bir siyaset ve kimlik söz konusu olmadığında karşılıklı bu açmaz ve darlık derinleşecektir.

İngiltere ve Rusya arasında imzalanan 1908 tarihli Reval Anlaşması'nın Osmanlı İmparatorluğu açısından önemli olduğunu vurguluyorsunuz, bu önemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla olan bağını anlatır mısınız? Reval Anlaşması'nın günümüz dünyası açısından etkisi nedir?

Batı, Amerika keşfi ve tarih dışı ülkelerle kurduğu ilişki sonrası Doğu karşısında üstünlük kazanmıştır. Bunun bir dünya egemenliğine dönüşmesi için geleneksel Doğu ülkelerini de kendi düzenine katması gerekmiştir. Bu durum XIX. yüzyılda geleneksel Doğu yollarını yeniden gündeme gelmiştir. Okyanuslara dayalı İngiliz dünya egemenliğine karşı rekabet ve tehdit Osmanlı üzerindendir. Rusya Batılı devletlere Osmanlı dışında yeni saldırı ve yayılma yollarını gündeme getirmektedir. Batı dünya egemenliğinin getirdiği imkânlardan yararlanmak içinde Batı içinde kıyasıya bir çekişme başlamıştır. Batı içi çelişki ve çatışmalar Osmanlı'ya imparatorluğun vermiş olduğu imkanlara dayalı yeni siyaset (Osmanlıcılık, Türkçülük, İslamcılık) üretme imkanı vermiştir. Batı'da Osmanlı'nın tasfiyesinin ortak siyaset olması sonrası Osmanlı'nın Batı içi çelişki ve ittifaklara dayalı imparatorluk siyasetini yürütmesi mümkün olmamıştır. Osmanlı'nın tasfiyesi I. Dünya Savaşı'nın temel hedefidir. Savaşa giden yolda ilk adım Reval Anlaşması ile atılmıştır. Reval Anlaşması 1908'de İngiltere ve Çarlık Rusya'sı arasında Doğu/Türk sorununun çözümünü, Osmanlı'nın olmadığı bir dünyayı ve aynı zamanda Rumeli ve Anadolu Türklüğünün tasfiyesi konusunda bir uzlaşmayı belirtmektedir. Rus Çarlığı ile İngiltere arasındaki anlaşmanın temeli İstanbul'un Ruslara verilmesi üzerinedir. I. Dünya Savaşı sırasında Rusya'da sosyalist devrimin ortaya çıkması ve gizli anlaşmalardan çekildiğini açıklaması anlaşmanın bütün yönleriyle uygulanmasını mümkün kılmamıştır. Kurtuluş Savaşı ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu bu açıdan önemlidir.

I. Dünya Savaşı sonrası Osmanlı siyasetini sürdürmek mümkün olmamıştır. Bu kendiliğinden bir vazgeçme ve teslimiyet de değildir. Osmanlı tarihin dışına düşmüş değildir. Batı dünya egemenliğinin öncüsü ve yenilmez armadası olarak görülen İngiltere'ye karşı çeşitli cephelerde 4 yıl boyunca savaşımıştır. Çanakkale Savaşı'nda ve Kut'ül Amare'de İngiltere büyük ye-

nilgilere uğramıştır. İngiltere Dünya Savaşı'nın galibidir ancak savaş sonrası Batı öncülüğünü bir başka Batılı devlete devretmek zorunda kalmıştır. Bütün bunlara karşın Osmanlı'yı sürdürmek mümkün olmamıştır. Osmanlılık siyasetinin temeli olan toplumlar arası ilişkilerin denetimini sürdürmesi mümkün olmamıştır. İngiltere Hindistan'daki egemenliğine karşı bir tehdit olarak kullanılan Türkçülük ve İslamcılık siyasetlerini Dünya Savaşı'nda Rusya ve Osmanlı'ya karşı kullanmıştır. Yeni Türkiye Pantürkçü ve Panislamcı siyasetlerle bağına kesmiştir. Türkçülük Anadolu Türklüğünün savunmasına dönüşmüştür. İngiliz Arap-İslamcılığına karşı da laikliğin savunuculuğu öne çıkarılmıştır. Reval Anlaşması sonrası Osmanlı'nın tasfiyesi için Balkanlardan başlayan etnik/dini/siyasi temizlik yapılmış, Osmanlı egemenliğindeki Arap/Müslüman halkların Osmanlıya karşı kullanılması mümkün olmuştur. 1908 den 1923'e kadar olan dönemde Balkan Savaşı'ndan Dünya Savaşı'na ve Rusya'da sosyalist devrime, Arap-Müslüman toplumların Osmanlı'dan koparılmasına ve Kurtuluş Savaşı'na kadar bir dizi değişim yaşanmıştır. Bu yeni gelişmelere ve koşullara uygun olarak Reval Anlaşması yeni konferanslar, mütarekeler, yeni ittifaklar ve barış anlaşmalarına bağlı olarak sürdürülmüştür. Günümüzde de Batı dünya siyasetinin temel yönelişi Reval Anlaşması'na dayalı olmanın dışına çıkmamıştır. I. Dünya Savaşı sonuçlarının II. Dünya Savaşı'nda yeniden tartışılması, Sovyetler Birliği'nin tasfiyesi ve Körfez Savaşı gibi değişiklikler aynı sürecin revize edilerek İngiltere-ABD Asya siyasetinin yeni koşullara göre sürmesinden başka bir şey değildir. Reval Anlaşması'nın etkileri bu açıdan günümüzde de sürmektedir.

ABD yeni dünya düzeni/düzensizliği ve eski Osmanlı tarihî coğrafyası ve dünyada görülen çekişme ve çatışmalarda geçmişe yönelik referansların kaynağı Reval Anlaşması'dır. Osmanlı'nın/Anadolu Türklüğünün tasfiyesi Doğu-Batı çatışmasında ABD öncülüğünde ve yönetiminde yeni bir dünyanın ortaya çıkmasının da içeriğini oluşturmaktadır. Günümüzde Pasifikte ABD-Çin çatışması yerine bütün çatışmaların Yakın Doğu'da eski Osmanlı coğrafyasında ortaya çıkması rastlantı değildir. Rusya'da sosyalist devrim sırasında Lenin ve Troçki gizli anlaşmaların açıklanacağı tehdidini gündeme getirmiştir. Savaş sonrası taraflar gizli anlaşmalardan vazgeçtiği açıklanmasına rağmen II. Dünya Savaşı'nda ABD ile Sovyetler Birliği yakınlaşmış, sonrasında iki kutuplu Batı dünya egemenliği içinde de uzlaşma ve çekişme sürmüştür. Reval Anlaşması'nın bütüncül bir metni yoktur. Ama esas Osmanlı/Türk sorunun çözümü sonrası Batı yeni dünya düzeniyle ilgili olduğu açıktır. Bilinenler belli bir yönde toplumlar arası ilişki ve düzenlemelerde kriz yaratan başlıklar olmuştur. Avrupa'dan Hindistan ve Çin'e, Yakın Doğu'dan Afrika'ya, Pasifikten, Hint Denizine ve Akdeniz'e, Karadeniz'den Hazar denizine kadar parça parça yeni düzenlemeler (İsrail'in kuruluşu, Hindistan-Pakistan ayrımı, sömürgeciliğin tasfiyesi, Afganistan sorunu,

Kıbrıs, Filistin anlaşmazlıkları, Balkanlar, Kafkasya’da çatışmalar, Körfez Savaşı gibi uluslararası sorunlar) çeşitli krizlerin başlıklarını oluşturmaktadır. Kuşak yol projeleri günümüzde bu tartışmanın bir başka görünüşüdür. Türkiye bütün bu tartışmaların tarafıdır ve merkezidir. Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu bütün önemine karşın “tek ülkede yalnız devrim” olarak kalmıştır. Ancak Türkiye günümüzde askerî-siyasi güç dengesini kendi adına belirlemesi söz konusu olmasa bile dünyadaki yeni düzenlemeler ve değişim önünde kolaylaştırıcı veya engel rol oynamaya devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 100. yılında Anadolu Türklüğünün Osmanlı’nın mirasçısı olması, zaaflarına karşın askerî-siyasi düzeyde toplumlar arası ilişkilerde öneminden söz edilmesi bu nedenledir. Son yüzyıl Osmanlı’sız yeni bir dünya söz konusudur. Ama Osmanlı’nın Doğu savunuculuğu ve koruyuculuğu siyasetinin önemi ortadan kalmamıştır. Osmanlı’nın yerini alan yeni bir Doğu devleti/siyaseti ortaya çıkmamıştır. Türkiye son 100 yılda doğrudan çok büyük bir savaşa girmese bile tarih içindeki yeri nedeniyle günümüzde askerî-siyasi önem ve ağırlığından söz edilmektedir.

Tek ülkede yalnız bir devrim olarak tanımladığınız Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu Batı ve Doğu toplumları için ne ifade ediyor? Günümüz Batı siyasetinin biçimlenişi ne yöndedir?

Reval Anlaşması (1908) ile I. Dünya Savaşı’nın sonu olan 1918 yılları arasında Osmanlı başta Balkanları kaybetmiş Rumeli/Balkan Türklüğü 600 yıldır yaşadığı tarihî coğrafyadan/ana yurtlarından (bir anlamda Endülüs Müslümanları gibi) etnik-dinî temizlik ile tasfiye edilmiştir. Endülüs Müslümanları ve Rumeli Türklüğünün tasfiyesinde Batı başarılı olmuş ancak Doğu’nun gerçek/son sınırı olan Anadolu Türklüğünün önünde Batı durdurulmuştur. Kurtuluş Savaşı bu nedenle herhangi bir savaş başarısı değildir. Türk toplum tarihinde zaferler ve yenilgilerle sonuçlanan pek çok savaş vardır ancak bunlardan hiçbirine kurtuluş savaşı adı verilmemiştir. Veya bu adı hak eden bir başka savaştan söz edilmemiştir. 1908’den de başlamak mümkündür. 1914-1923 Anadolu Türklüğü açısından olduğu gibi dünya açısından da önemli bir dönemdir. Doğu’da yerli halkların tasfiyesi/katliamlar ile Batı uygarlık alanının ve coğrafyasının genişlemesine ve Batı’ya katılması Amerika’da Batı yayılmacılığı ve Rus yayılmacılığı açısından bilinen bir yöntemdir. Ancak Balkanlarda etnik-dinî temizlik ve Türklerin tasfiyesi Doğu-Batı çatışmasının denetlendiği ve yönetildiği Yakın Doğu’da ilk örnektir. Batı uygarlık alanının Balkanlara kadar genişlemesi ve Batı’ya katılması mümkün olmuştur. Batı açısından sınır Anadolu’dur. Anadolu Türklüğü Balkanlarda olduğu gibi tasfiye edilmek istenmiştir ancak Kurtuluş Savaşı ile bu mümkün olmamıştır. Yeni Türkiye Doğu ülkelerinde Batı yayılmacılığı ve sömürgeciliğine ve bar-

barlığına karşı ilk kurtuluş savaşı veren ülke olmuştur. Batı barbarlığına karşı direniş olarak günümüzde de önemlidir.

Anadolu'nun Türkleşmesi ve bunun siyasi ifadesi Osmanlılık Doğu-Batı çatışması içinde Türk ve dünya tarihi açısından günümüzde de etkisini sürdüren devrimci bir aşamadır. Kurtuluş Savaşı ve Yeni Türkiye devletinin kuruluşu bunun yeniden tescilidir. Kurtuluş Savaşı Anadolu'nun Türkleşmesi olayının bir dünya savaşına rağmen korunması ve savunulmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla Anadolu Türklüğünün 1000 yıllık varlığı, Doğu-Batı çatışması içindeki yeri ve rolü ortadan kalkmamıştır. Ancak yeni koşullarda Doğu-Batı ilişkilerindeki yerimiz ve rolümüz sınırlanmıştır. Yeni bir dünya egemenliğinin savunuculuğu ve sözcülüğüne dönüşmemiştir. Toplumlar arası ilişkilerin denetimine dayalı Osmanlılık siyaseti sürdürülememiştir. Osmanlı mirasını üstlenmekte bu nedenle zorluk vardır. Varlığımızı savunmamız ve yeni devletin kuruluşu/bağımsızlığı yine bu nedenle "tek ülkede yalnız devrim" olarak kalmıştır. Kurtuluş Savaşı, Batı dünya egemenliğine karşı Doğu toplumlarının sözcülüğünü üstlenen "sürekli devrim"e dönüşmemiştir. Doğu toplumlarının korunması ve savunması yerine Anadolu'da kendi kimliğimizin ve varlığımız korunması sınırlı bir roldür. Osmanlı dünya siyasetinin sürdürülmesi ve savunulmasına gücümüz yetmemiştir. Neredyse XIX. yüzyılın bütünü savaşılarla geçiren, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde de Trablus ve Balkan Savaşları içinde yer alan, ardından bir Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın ağırlığını üstlenen yönetici kadro ve Anadolu Türklüğü vardır. 5-10 milyonluk Anadolu Türklüğünden Bütün Doğu halklarının, Türk ve Müslüman halkların askerî-siyasi öncülüğünü ve sorumluluğunu üstlenmesi elbette mümkün değildir. Cumhuriyet'in kuruluşunun 10. yılı marşında "10 yılda 15 milyon Türk yarattık her yaştan" diye bu nedenle övünülmektedir. Kurtuluş Savaşı'nı ve yeni devletin kuruluşunu Orta Asya Türklüğü ve Müslüman halklarının da ötesinde bütün Doğu'yu kapsayan bir dünya siyaseti ve savaşına dönüştüremediği için küçümsemek ve eleştirmek doğru bir tavır da değildir. Toplum/devlet olarak yeni Türkiye kendi kendini sınırlamıştır. Gücü yetmemiştir, yorgundur. Verili Batı düzeni içinde kalmıştır. Ama aynı zamanda Doğu toplumları da kendi kendini sınırlamıştır ve zaaf içindedir. Bugün Anadolu tarihinde hiç olmadığı kadar bir nüfusa sahiptir. Türkiye II. Dünya Savaşı belasından da kaçınarak tarihî coğrafyası, insan birikimi açısından yeni bir siyasetin sözcülüğünü üstlenecek imkân ve koşullara ulaşmıştır. Cumhuriyet'in 100. yılında Türkiye zaafına karşın önemi ve ağırlığı olan bir ülkedir.

Mevcut Batı dünya egemenliğine karşı Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu Türk toplum tarihi içinde yeni bir dönemi belirtmektedir. Osmanlı'dan kopuş Türk toplum kimliğimiz açısından hem bir farklılık, hem de bir devamdır. Doğu'nun acz içinde bulunduğu koşullarda Kurtuluş

Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu "tek ülkede -yalnız-devrim" modeli olarak kalmıştır. Osmanlı siyasetini savunmak mümkün olmamıştır. Doğu ülkelerinde görülen etkisi sınırlı kalmıştır. Bu sınırlanmada Çarlık Rusya'sında ortaya çıkan sosyalist devrim sonrası Batı dünya egemenliği içinde ayrışma ve çekişmenin iki ayrı dünya içindeki rekabet olarak öne çıkması da önemlidir. Batı yönetimi dışına çıkan Doğu toplumlarının yeni siyasi seçiminde Batı iki kutuplu dünya düzeni etkili olmuştur. Rusya'da sosyalizm Batı kimliğine yönelik bir tehdit/muhalefet olmaktan çıkarak kurulu düzen içinde devletler topluluğuna dönüşmüş, çatışma iki farklı blok, iki farklı devletler topluluğu arasında görülmüştür. Türkiye Rusya'nın öncülüğünü yaptığı sosyalist cepheye karşıt cephenin içinde varlık belirtmiştir. İki cephenin dünya egemenliği çekişme alanı kendi dışındaki ülkelere yönetimde örnek olmanın ötesine geçmemiştir. Batı kimliğine ve üstünlüğüne karşı bir çekişme ve muhalefetleri söz konusu değildir.

Osmanlı dünya siyasetinin tasfiye edildiği I. Dünya Savaşı sonrası Balkanlarda, Kafkasya, Kuzey Afrika ve Arap yarımadasında Müslüman Arap ülkelerinde Batı etkisi ve denetiminde yeni yönetimler kurulmuştur. Batı etkisinde bu yönetimler kendi varlıklarını Osmanlı dışında temellendirmeye çalışmışlardır. Ancak birinci ve ikinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi günümüzde de Sovyetler Birliği'nin sosyalizmden vazgeçmesi sonrası oluşturulan yeni dünya düzeninde de sürekli olarak parçalanmaktan, bölünmekten ve sorunlarından kurtulamamışlardır. Osmanlı'nın olmadığı XX. yüzyılın son üç çeyreği ve XXI. yüzyılın ilk çeyreğinde, diğer deyişle Türkiye'de Cumhuriyet'in kurulduğu son 100 yılda Osmanlı'nın bıraktığı boşluk dolmamıştır. Batı dünya düzeni içinde son yüzyılda eski Osmanlı tarihi coğrafyasında ve Doğu'da uygarlık birikimi tahrip edilmiştir. Sadece eski Osmanlı tarihî coğrafyası değil, bütün dünyada kaotik bir düzen, çatışmalar, çekişmeler, dengesizlikler söz konusudur.

Doğu-Batı çatışmasında XIX. yüzyılda ortaya çıkan Batı üstünlüğü ve egemenliği temelde değişmemiştir. Ancak günümüzde Batı dünya egemenliği ve yayılmacılığının sınırına varmıştır. Buna bağlı olarak Batı dışı ülkelere olan bakış açısı da değişmiştir. Batı dünya egemenliğinin verdiği üstünlük ile temel ilişkilerde bir tartışmaya girmek istememektedir. Batı üstünlüğü temelinde kendisi açısından sorunların çözüldüğüne dair mevcut egemenliğine büyük bir inanç ve güven duymaktadır. Ancak Doğu-Batı ilişkilerinde sorunların çözümü söz konusu olmadığı için daha otoriter ve mutlak egemenlik arayışı içindedir. Günümüzde Osmanlı tarihi coğrafyasında ve geleneksel Doğu uygarlıklarında ABD eksenli küreselleşme/yeni dünya düzeni/düzensizliği gündemdedir. ABD, Batı dışı ülkelere mikro milliyetçilik, etnik, dinî farklılık girişimlerine destek vererek kendi siyasetini daha kolayca uygulamaya imkânı bulmak istemektedir. Batı dışı ülkelere ortaya çıkan milliyetçilik ve

Batı sosyalizmi yeni bir siyaset ve kimlik savunması olmamıştır. Batı dışı toplumlarda milliyetçilik ve Batı sosyalizmi uygulamaları Batı ile uyuşmanın ve yeni sorunların nedenine dönüşmüştür. Günümüzde Batı-dışı toplumların sorunları Batı dünya egemenliğinden bağımsız kendi tarih, toplum ve uygarlık özelliklerinden kaynaklanan yerel etnik, dinî çekişme ve çatışmalar olarak gösterilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile Türkiye'nin Ruhu arasındaki ilişkiyi belirtir misiniz? Türk toplum tarihi ve özelliklerinin "Türkiye'nin Ruhu"nu oluşturduğunu söylüyorsunuz. Nedir bu özellikler?

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu Türk toplum tarihi açısından bugün de önemini sürdürmektedir. Yeni devletin kuruluşu ile toplumun özdeştirilmesiyle Cumhuriyet'in başarılarına toplum/devlet düzeyinde sahip çıkılmaktadır. Ancak yanlışlık ve başarısızlıklar da yeni Türkiye'nin yaptığı siyasi seçime yüklenerek devlet/toplum mahkum edilmektedir. Burada terslik yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Kurtuluş Savaşı'nın Osmanlı'dan kurtuluş gibi gösterilmesi ya da yeni Türkiye devletinin Osmanlı'ya karşıt bir olay olarak tanımlanmasıdır. Resmî siyasetin/devletin kötülenmesi veya mutlaklaşması giderek Türk toplum tarihi ve özelliklerinin mahkum edilmesine veya inkâra dönüşmektedir. Bu durum sorunların anlaşılmasına ve tartışılmasına da engel olmaktadır. Bu bizi en büyük gücümüz olan ve Türk/Türkiye Ruhunun da içeriğini oluşturan yeni siyaset oluşturma gücümüzü zaafa uğratmaktadır. Türkiye'nin ruhunu/kimliğimizi yaşadığımız serüven belirlemektedir. Bu açıdan toplum kimliğimizi oluşturan iki özelliğin altını çizmemiz gerekir. 1-Siyaset sorunların çözümüne, toplumsal ve tarihi koşullarda gerçekleşebilir bir çözümü kavrama biçimidir. Türk toplum tarihinde devlet gerçekleşebilir olan çözümü elde etme ve kavrama çabasında toplum örgütlenmesinin en üst düzeyde ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet toplumlar arası ilişkiler içinde edilen yeni çözüme ve koşullara göre Türk toplum kimliğinin de koruyucusu ve yeniden kurucusudur. Türk toplum tarihinde çeşitli devletler kurulmuş yıkılmış ancak devlet kuruluşu ve kurumu toplum çözümünün vazgeçemediği kuruluş ve kurum olarak vazgeçilmezliğini sürdürmüştür. Toplum kendi üretim ilişkileri içinde elde edemediği çözümü/kimliği toplumlar arası ilişkilerde elde ettiği siyaset/devlet ile temellendirmektedir. Bu çözüm olmadığında yeni bir çözüm ancak yeni bir siyaset/devlet çözümü olarak ortaya çıkmaktadır. 2-Türk toplum tarihinde siyaset/devlet kuruculuğu ile ilişkili diğer bir özellik Türkler dünya tarihine yön veren temel çatışmada "düzen bozucu/kurucu" bir unsur olarak varlık belirtmişlerdir. Türkler Orta Asya'da başlangıçta dünya tarihinin temelini oluşturan Göçebe-Yerleşik çekişmesi içinde kimliklerini kazanmışlardır. Yakın Doğu'da Doğu-Batı çatışması içinde egemen düzen savunuculuğu için-

de kısırlaşan sınır çatışmasını aşarak Doğu siyasetinin öncülüğü ve sözcülüğünü üstlenerek Anadolu'nun Türkleşmesini sağlamışlardır. Türkler tarih içinde egemen düzene uyumsuzlardır ancak bunu bir başıbozukluk olarak anlamak gerekir. Yeni bir düzenin ve dengenin savunucuları olarak dünya tarihine katkıda bulunmuşlar ve toplum kimliklerini koruyarak geliştirmişlerdir. Türk toplum tarihinin sürekliliği içinde “Türk ruhu” veya “Türkiye ruhu”nun en önemli iki özelliği budur. Yeni siyaset ve denge her zaman daha geniş ve süreklilik sağlayan çözümler biçiminde olmamıştır. Bu yüzden Türk tarihinde devletler yıkılmış, yenileri kurulmuştur.

Toplumların özelliklerini belirleme çabası sorunları kendi gücümüze dayalı çözüme çabası ile birliktedir. Türk toplumunun temel özelliği farklı uygarlıklar arasındaki çelişki de kendi yaratmadığı sorunların çözümü içinde ortaya çıkmaktadır. Daha önce belirttik. Anadolu'nun Türkleşmesi Doğu-Batı çatışması içinde Türk toplum tarihi ve dünya tarihi açısından yeni devrimci bir sıçrama/aşamadır. Türkiye'nin ruhu/kimliği milliyetçilik, ırk, din gibi mutlak/donmuş özellikler ve kalıplar yerine toplumlar arası ilişkiler içindeki yer ve rollerinden ortaya çıkan sorunların çözümü ile ilişkili dinamik ve devrimci bir tarzda ele alınmalıdır. Tarih ile kurulan bu ilişki ve dinamizm, devrimci tutum ve bütünlük içinde temellenmelidir. Bu açıdan Türk toplum tarihi/kimliği açısından en önemli değişiklik Anadolu'nun Türkleşmesi olayıdır. Orta Asya Türklüğü ile hem farklılık, hem de süreklilik ve aşama Yakın Doğu'da Doğu-Batı çatışması içindeki yerimiz ve rolümüzle ilgilidir. Bunun siyasi ifadesi Osmanlılıktır. Osmanlı'nın Batılaşması, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in kuruluşu ile cephe/siyaset değişikliğine rağmen Anadolu Türklüğü kimliğinin sürekliliği Doğu-Batı çatışması içinde ortaya çıkmıştır.

Türk toplumu kendi toplum çapını aşan sürekli ve geniş çözümü siyasette/devlette aramıştır. Çözüm geçersiz olduğunda devlet/yönetim eleştirilmiş ve çözüm yeni devlet/siyaset örgütlenmesi biçiminde ortaya çıkmıştır. Mevcut devlet kuruluşuna karşı muhalefet, isyanın başarısı ancak geçerli bir çözüm ve yeni bir devlet örgütlenmesine dönüştüğünde mümkündür. Bunu başaramayanlar devlet/toplum dışı (sapkın/marj dışı) olarak değerlendirilmiştir. Tekrarlayalım. Türkler kimliklerini Orta Asya'da başlangıçta dünya tarihinin temeli olan Göçebe-Yerleşik uygarlık çekişmesinde kazanmıştır. Orta Asya Türklüğü kendilerine bağlı dengeye/siyasete süreklilik kazandıramamıştır. Kurduğu büyük imparatorluklar kısa süreli olmuştur. Buna karşılık Anadolu Türklüğü Yakın Doğu'da Doğu-Batı çatışması içinde üstlendiği yer ve rolle üstün bir siyasetin/çözümün sahibi olmuşlardır. Uygarlık alanı ve yurt değişikliğine rağmen Yakın Doğu'da verili düzen savunucularını aştıkları için Türk kimliğini korumuşlardır. Osmanlılık Doğu-Batı çatışması içinde Türk kimliğinin en üst düzeyde ifadesi olmuştur. Anadolu'nun Türkleşmesi ve Osmanlı'nın Batılaşması Türk toplum tarihinde en önemli iki değişikliktir. Os-

manlı Batıcılışma siyasetiyle devlet Doğu-Batı çatışmasında cephe değiştirmiştir. Devlet Batı içi çelişkilere dayalı olarak varlığını korumaya çalışmıştır. Batıcı devlet ile Doğulu toplum kimliği arasında bir uyumsuzluk söz konusudur. Batıcılışmayla Osmanlı kendisine bağlı bir dengeye bir süreklilik sağlayamamıştır. Batı içindeki çelişkilere ve ittifaklara göre siyaset değişiklikler göstermiştir. Osmanlılık bir dünya savaşı pahasına tasfiye edilmiştir. Toplum düzeyinde de varlığı tasfiye edilmek istenmiştir. Ancak Anadolu Türklüğü bu tasfiyeye karşı direnerek son kalemiz olan Anadolu'da tutunmayı başarmıştır. Anadolu Türklüğü yeni bir devlet ve toplum örgütlenmesi içinde toplumlar arası ilişkiler içinde bir rol üstlenmiştir. Yeni devletin Osmanlı'nın kuruluşu, imparatorluk dönemi ve Batıcılışma dönemi ile kavgası yoktur. Ancak yeni Türkiye devleti bir imparatorluk siyaseti ve örgütlenmesi değildir. Buna gücü de yoktur. İmparatorluktan vazgeçmiştir ancak Osmanlı'nın başarılarından vazgeçmiş değildir. Batıcılışma Batı kimliğini ortak olmak değil, Batı askerî-siyasi üstünlüğünü kazanma çabasıdır. Batıcılışmanın askerî-siyasi düzeyde devlet düzeyinde ortaya çıkması toplumun Doğulu kimlik özelliğini koruması bu nedenledir. Cumhuriyet döneminde de bu ayrım sürmüştür. Günümüzde Cumhuriyet'in 100. kuruluş yıl dönümünde Türkiye'nin dünya içinde askerî-siyasi yeri ve öneminden, tarihinden, stratejik konumu ve etkisinden söz edilmesi boşuna değildir. Bu konuda bir tartışma yoktur.

Yeni Türkiye devletinin kuruluşu Batı saldırganlığı ve yayılmacılığına karşı Anadolu Türklüğünün varlığını korumak ve savunmak açısından bir başarıdır. Anadolu'nun Türkleşmesi olayı ile Kurtuluş Savaşı ve yeni kurulan devlet arasında devrimci öz ve ortaklık bu açıdan kurulmalıdır. Anadolu'da varlığımızı korumak bile Batı saldırganlığı ve yayılmacılığına karşı Doğu adına bir başarı ve devrimci bir tutumdur. Anadolu Türklüğü varlığını korumuş ancak bu devrimci tutumu Doğu açısından sürekli bir devrime/siyasete dönüştüremediği için sınırlı kalmıştır. Toplum/devlet düzeyinde varlığımızı korumamıza karşılık yeni bir dünya siyasetini savunmaya gücümüz yetmemiştir. Mesele bizim Türk kimliğini savunurken sahip çıkmamız gereken tarihi mirasın hangi dönem veya ne olduğudur. Gerçekte bu konuda geçmişte ve günümüzde bir tereddüt yoktur. Fatih veya Kanuni dönemi Osmanlı mirasına her kesim sahip çıkmakta tereddüt etmemektedir. Aynı biçimde Osmanlı'nın kuruluş dönemi ve başarısı konusunda da ortaklık vardır. Tartışma Batıcılışma dönemiyle ilişkilidir. Batıcılışma serüvenimiz sadece Osmanlı'nın değil Doğu'nun da çaresizlik içine düştüğü çözüm bulma çabasına girdiği bir dönemdir. Anadolu Türklüğünün bir dünya savaşına rağmen varlığını savunması ve koruması önemlidir. Ancak bu kendi kendini savunmaya dönüştüğü için Doğu açısından etkisi sınırlı olmuştur. Doğu savunuculuğu siyaseti yerine kendi kendimizi savunmayla sınırlandığımızda yalnız kalmamız da kaçınılmaz olmuştur. Yaşadığımız son 100 yıl Batı dünya egemenli-

ği koşulları içinde kalmış, yeni bir dünya siyasetine dayalı ağırlığı olan bir çözüme dönüşmediği için tartışmalı hale gelmiştir. Günümüzde “zamanın ruhu” yeni bir aşama ve sıçrama için koşulların oluştuğunu göstermektedir.

Türkiye’nin önemi ve gerçek zenginliğinin tarihi, siyasi konumu ve rolü olduğunu belirtiyorsunuz Türkiye’nin geleceğinde bu zenginlikten yararlanmak için ne yapmalıyız? Kişisel ütopyanız nedir? Günümüz koşullarından ayrılan temel özellikleri var mıdır?

Osmanlı Türk ve dünya tarihinde Doğu-Batı ilişkilerini denetleyen, düzenleyen bir merkez olarak önem kazanmış ve bu etkinliğini yitirmesiyle merkez olma niteliğini kaybetmiştir. Türkiye bu nedenle Osmanlı’nın en yakın mirasçısı olmasına karşın bu mirasa sahip çıkmakta güçlük çekmektedir. Günümüzde sorunlarımızın kaynağında Osmanlı mirası olduğu gibi bu miras aynı zamanda gücümüzü oluşturmaktadır. Osmanlılık her şeyden önce siyasi bir kuruluştur. Osmanlı toplumu yoktur. Türkler bu siyasetin sahibi ve mirasçısıdır. Osmanlı’nın önemi ve gücü Doğu-Batı çatışması içinde üstlendiği yer ve rol ile ilişkilidir. Dünya koşullarına ve tarihî gelişmelere bağlı olarak konumumuz değişme bile rolümüz değişmiştir. Kurtuluş Savaşı ve yeni devlet Türk kimliğinde hem bir değişimi hem de devamlılığı belirtmektedir. Toplum tarihi ve kimliğimiz düz bir çizgi izlememiştir. Koşullara göre öne çıkan geride kalan, devrim niteliğinde olan bir değişim ve süreklilik vardır. Bu değişim toplumun kendi iç çelişkilerinin veya üretim ilişkilerinde gelişim sonucu değildir.

Türkler dünya tarihi içinde verili düzen ilişkilerinin marjında veya dışında yer almışlardır. Verili ilişkileri aşan, tartışan, uyumsuz yeni bir denge içinde toplum kimlikleri ortaya çıkmıştır. Anadolu Türklüğü dönemin koşulları içinde egemen düzen savunucularını aştığı için Anadolu’nun Türkleşmesi mümkün olmuştur. Bu aynı zamanda dünya tarihi açısından da bir aşama, sıçrama olmuştur. Kurtuluş Savaşı’nın başarısı Anadolu’yu hak ettiğimizin bir ifadesidir. Tarih içinde pek çok toplum, devlet Anadolu’nun vermiş olduğu imkânları değerlendiremedikleri, bir siyasete dönüştüremediği için kaybolup gitmiştir. Buna karşılık Türkler 1000 yıldır Anadolu’da varlığını sürdürdüğü gibi geçmişin mirasını da tahrip etmemişlerdir. Anadolu’nun tarihi ile kaynaşmışlardır. Anadolu’nun tarihini, geçmiş dönemin uygarlık mirasını yeniden değerlendirdikleri ve aştıkları için Anadolu Türk yurdu olarak (Türkiye) adlandırılmıştır. Günümüzde de Türkiye mevcut dünya egemenlik ilişkileri ve egemen düzen savunuculuğunun dışında görülmektedir. Ancak mevcut ilişkileri aşan, ilişkileri denetleyen yeni bir siyaset ve düzen önerisi söz konusu değildir. Mevcut düzenin kenarında verili ilişkilerden pay alma/ortaklık çabası toplum kimliğimizin tahribine neden olmaktadır. Günümüzde Türk kimliği

bir yönüyle tartışmalı durumdadır. Bu tartışma yeni arayışlar için bir imkân oluştururken, aynı zamanda toplum kimliğimizi ifade etmekte zaaf ve zorluklara yol açmaktadır. Toplum kimliğinin tartışılması ve mevcut dünya düzenine uyumsuzluk yeni bir siyasi çözüme dönüşemediğinde devlet/toplum krizine ve başıboşluğa dönüşmektedir. Bizim beklenti ve istediğimiz mevcut egemen düzene yandaşlık/ortaklık yerine, verili düzen savunuculuğunu aşan yeni bir siyasetin/kimliğin savunulmasıdır. Mevcut düzene alternatif yeni dünya arayışı ve yeni siyaset önerisi yeni ilişkiler gerektirdiği gibi toplum kimliğine de de etki edeceği için yeni bir kimliğin de ortaya çıkmasına izin verecektir.

Osmanlı'nın olmadığı dünyada Osmanlı siyasetinin gereği ve önemi ortadan kalkmamıştır. Batı dünya egemenliği mutlaklaştırılmasına rağmen Doğu-Batı çatışması aşılamamıştır. Batı'nın Doğu'ya karşı üstünlüğü tartışma dışı görülmektedir ancak sorunların çözümü olmamıştır. Günümüzde Batı dünya açısından yeni bir aşama, gelişme önermemektedir. Mevcut düzenin mutlaklaşması dünya uygarlık birikimini tahrip etmektedir. Son dönemde sosyalizmin sonu, tarihin sonu, bütünsel dünya görüşlerinin sonu, uygarlıklar çatışması, sınıfların sonu, toplumsalın sonu gibi kuramların ortaya çıkması rastlantı değildir. Batı'da yeni bir siyaset ve çözüm önerecek sınıflar ve toplumlar yoktur. Günümüzde gelecekle ilgili yeni düzen bekleyişi ve ütopyalar ortadan kalmıştır. Batı edebiyatı ve sanatında veya ilerleme kuramlarında distopyaların genel geçer hâle gelmesi rastlantı değildir.

Batı dünyaya yeni bir çözüm, gelecek ve aşama önerecek durumda değildir. Durumundan hoşnuttur. Üstünlüğünü toplum-üstü, tarih-üstü, doğa-üstü bir egemenlik olarak toplumların üzerinde mutlaklaştırmak istiyor. Batı dünya uygarlık tarihine ve insanlık birikimine yabancılaşmıştır. Buna karşı çıkmak hem iyimser uygarlık ütopyamızın kaynağıdır, hem de tarihi ve bilimsel/akademik sorumluluğumuzdur. Amaç artık Doğu-Batı çatışmasını inkâr etmeden bu çelişkiyi açacak bir çözüm ve siyaseti savunmaktır. Sonuçta yeniden "soygunun ve sömürünün olmadığı bir dünya" ütopyasını ve gelecek gerçeğini gündeme getirmek gerekiyor. Batı'nın eline geçmişte sosyalizmin savunuculuğu ile bir fırsat geçmişti ama bundan faydalanamadı. Kendi çözümünü evrenselleşme çabası olarak modernleşme veya küreselleşme büyük bir yıkımın ve yabancılaşmanın ortaya çıkmasına neden oldu. Batı, Doğu-Batı çatışmasını aşmadan dünya uygarlığının yıkımı pahasına elde etmiş olduğu egemenlik ve üstünlüğü korumak istiyor. Bu durum yeni önerilerin/çözümün sorunların sahibi Doğu'dan gelmesi gerektiğinin bir göstergesidir. Türkiye tarihi birikimi ve deneyimi ile bu yeni arayışa ve çözüme önderlik edebilecek konumdadır ve bu yönde tarihi birikimi vardır. İyimser gelecek beklentimiz bizim ütopyamız değil yeni gerçekliğimiz ve kimlik özelliğimizin bir uzantısıdır.